

NOTA DE PREMSA

comunicacio@iphes.cat
www.iphes.cat

Nova expedició arqueològica per a conèixer els primers pobladors de la vall central de Xile

L'IPHES-CERCA codirigeix un equip internacional que duu a terme un projecte de recerca per estudiar com vivien les primeres comunitats humanes del Cono Sur

El projecte compta amb el finançament de la Fundación Palarq

Tarragona, 20 de setembre de 2022. A partir d'aquest dilluns 12 de setembre i fins el 26 d'aquest mateix mes, un equip internacional codirigit per Carlos Tornero, investigador de l'IPHES-CERCA i per Rafael Labarca, investigador de la Pontificia Universidad Católica de Chile, estan duent a terme una segona campanya d'excavacions i prospeccions arqueològiques a l'entorn de l'antic llac Tagua Tagua, al sud de Santiago de Xile, per tal de posar llum a les primeres poblacions humanes del continent americà.

Aquests treballs es duen a terme en el marc del projecte de recerca *Primeros pasos humanos en América del Sur, caminando entre Gonfoterios*, el qual compta amb el finançament de la Fundación Palarq

Objectiu: posar llum a un tema cabdal del panorama internacional

Amèrica és el darrer continent a ser poblat per l'*Homo sapiens*. Si bé hi ha un consens entre la comunitat científica internacional que aquest poblament es va produir a través de l'estret de Bering, de d'Àsia, no hi ha certesa respecte al moment en el qual això va passar. Sobre aquesta qüestió fonamental, les postures varien segons aquells que indiquen que el poblament es va produir abans dels 18000 ac AP i els que consideren que es va produir posteriorment.

Els treballs que es duen a terme a Xile han aportat informació rellevant sobre aquesta qüestió a partir de la presència de jaciments com el de Monte Verde o

Pilauc, amb datacions que podrien aproximar-se als ca. 18000 AP. Tot i això, el panorama que es té d'aquest primer moment encara és fragmentari, en part degut a l'escassetat de jaciments arqueològics ben documentats. Sota aquest context, els investigadors responsables d'aquest projecte, consideren que el llac Tagua Tagua de Xile podria haver actuat com a pol d'atracció per a aquestes poblacions humanes primerenques de caçadors-recol·lectors, i consideren factible suposar que encara es poden trobar més evidències contemporànies als jaciments fins avui localitzats o, fins i tot, més antics encara.

Jaciments a la vora d'un llac dessecat

L'àrea d'estudi del projecte de recerca està situat al sudoest de la ciutat de San Vicente de Tagua Tagua, al sud de la ciutat de Santiago de Xile, a l'antic llac de Tagua Tagua, el qual va ser dessecat de forma artificial l'any 1833. Quan encara existia ocupava una superfície de 31 km² durant l'època de pluges.

Reconstrucció del paisatge de flora i fauna de la Laguna de Tagua Tagua, a partir del registre fòssil recuperat. © Erwin González-Guarda.

Les excavacions que es van dur a terme durant les feines de buidatge de la seva conca, van deixar al descobert un patrimoni arqueològic i paleontològic excepcional. De fet, fan sortir a la llum diversos jaciments arqueològics amb ocupacions humanes datades al Pleistocè final, com ara Tagua Tagua 1 (TT1) (ca. 12600 cal AP) i el Tagua Tagua 2 (TT2) (ca. 11700 cal AP), que van ser excavats pels arqueòlegs xilens Julio Montané i Lautaro Núñez, respectivament. Gràcies a aquests treballs es varen poder recuperar restes de megafauna avui extingides i indústria lítica associada amb clara posició estratigràfica. En ambdós jaciments s'ha demostrat l'explotació de gonfoterios (*Notiomastodon platensis*), uns parents llunyans dels

elefants moderns, així com també cavall americà extingit (*Hippidion principale*) i cérvol també extingit (*Antifer ultra*). Aquests dos jaciments, separats espacialment 160 metres, presenten una estratigrafia no disturbada, datacions absolutes robustes i associacions contextuals sòlides. TT-2, presenta, a més, puntes de projectiu del tipus “cola de pescado”, característiques de la primera tradició tecnològica sudamericana registrada durant la transició Pleistocè-Holocè. En aquest sentit, les ocupacions humanes en aquests dos jaciments arqueològics s’associen al primer poblament d’Amèrica del Sud i, com a tals, estan catalogats com a Patrimoni Cultural del Estado de Chile i són reconeguts com a Monuments Nacionals.

Un lloc molt ric en ocupacions humanes

Des del 2019 l’equip d’arqueòlegs van explorar un nou sector proper als TT1 i TT2, arribant a documentar un tercer lloc, el Tagua Tagua 3 (TT3), de cronologia similar al TT1, el qual va ser objecte d’una excavació de 6m² l’any 2020 i 11m² l’any 2021.

Imatge dels treballs d’excavació en el jaciment de Tagua Tagua 3. Foto: Carlos Tornero/IPHES.

Durant els treballs d'excavació que s'estan duent a terme aquests dies a la zona del Tagua Tagua 3, hi participen els investigadors Carlos Tornero i Iván Ramírez i la tècnica en conservació i restauració Elena Moreno, tots ells de l'IPHES-CERCA, juntament amb d'altres investigadors de la Pontificia Universidad Católica de Chile i de la Universidad O'Higgins així com amb persones involucrades amb la Fundación Añañuca i el Grupo Núcleo de Investigación TaguaTagua.

El jaciment arqueològic de Tagua Tagua 3 presenta dues ocupacions humanes ben definides, datades entre ca. 12400 cal AP i ca. 7000 cal AP, que han despertat l'interès per part de la comunitat científica internacional, ja que en els seus nivells s'hi han documentat no només restes de megafauna i indústria lítica associada, sinó i també estructures de combustió *in situ*.

L'investigador de l'IPHES-CERCA Iván Ramírez garbellant els sediments extrets durant els d'excavació en el jaciment de Tagua Tagua 3. Foto: Carlos Tornero/IPHES.

A banda d'aquestes manifestacions arqueològiques de caçadors-recolectors dels jaciments esmentats, en l'àrea que ocupava l'antic llac Tagua Tagua s'han documentat també complexes àrees d'inhumació / domèstiques encara poc conegudes, de tipus "tumular", que haurien sigut ocupades de manera reiterada durant bona part de l'Holocè Inicial i Mitjà (~11100 cal AP – ~4000 cal AP). Aquestes estructures poden arribar a ocupar fins a una hectàrea de superfície i a partir dels pocs jaciments fins ara intervinguts, presentarien una elevada densitat d'individus de diferents sexes i edats, associats a abundants escombraries domèstiques dipositades aparentment de manera intencional.

Aquesta inusual concentració de jaciments arqueològics del Pleistocè final i la presència de punts d'interès encara no estudiats, constaten l'enorme potencial científic de l'àrea del llac Tagua Tagua per explicar la dinàmica de població humana a Xile i d'Amèrica, un dels temes més urgents a resoldre en el panorama arqueològic internacional.